

І. В. Солодовніков,

завідувач відділу досліджень у сфері інформаційних технологій Черкаського НДЕКЦ МВС України,
м. Черкаси, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1440-8395>, e-mail: solodovnikov.art73@gmail.com

УСТАНОВЛЕННЯ ОЗНАК ТЕХНІКИ ОЛІЙНОГО ЖИВОПИСУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У цій роботі сформульовано теоретичні підвалини та практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення організаційно-тактичних засад установаження ознак техніки олійного живопису під час мистецтвознавчих досліджень у судово-експертній діяльності.

Ключові слова: судова мистецтвознавча експертиза, техніка олійного живопису, ознаки техніки олійного живопису, атрибуція, стилістичний аналіз, стилістичні ознаки.

Abstract. This paper formulates theoretical foundations and practical recommendations aimed at improving organizational and tactical principles of establishment of signs of oil painting techniques during art research in the field of forensic science.

Keywords: forensic art examination; oil painting technique; signs of oil painting technique; attribution; stylistic analysis; stylistic signs.

Аннотация. В данной работе сформулированы теоретические основы и практические рекомендации, направленные на совершенствование организационно-тактических принципов установления признаков техники масляной живописи в искусствоведческих исследованиях в судебно-экспертной деятельности.

Ключевые слова: судебная искусствоведческая экспертиза, техника масляной живописи, признаки техники масляной живописи, атрибуция, стилистический анализ, стилистические признаки.

Мистецтвознавчу експертизу предметів живопису проводять із метою визначити автентичність, автора, школу, місце створення, художній рівень, значущість об'єкта дослідження, його орієнтовну вартість. При цьому передбачається визначення матеріалів і технічних прийомів, які використовував митець у роботі над твором. Їх розмаїття ускладнює дослідження, потребує від експерта всебічної обізнаності та фундаментальних знань із технології живопису. Слід зазначити, що важливу роль в атрибуції відіграє саме з'ясування технологічних особливостей твору. Водночас питання дослідження предметів мистецтва, насамперед малярства, не знайшли належного відображення в криміналістичній літературі. Крім того, бракує вичерпної інформації про технічні прийоми, якими послуговуються художники для нанесення фарби на полотно, що є складовими ознаками техніки, визначення яких має вирішальне значення в мистецтвознавчих дослідженнях. Без знання технології олійного живопису експертові складно провести повноцінне дослідження та сформулювати висновки. Окреслимо основні прийоми нанесення фарби на площину.

Підмальовок — це перший шар живопису; його виконують за допомогою пензля олійними фарбами, розведеними скипидаром, без використання білил. Підмальовком

називають підготовчу чорнову роботу (побудова і закріплення рисунка, моделюванні форм, визначення деталей композиції) [1].

Потім тонким шаром корпусних мазків виконують прописування. Свіжості й мальовничості твору при цьому досягають застосуванням техніки *a la prima*. Прописування виконують рідкими фарбами, із більшим умістом зв'язувальних речовин, аніж у підмальовку. Застосовують також лаки для живопису та згущені олії [2].

Для досягнення максимальної яскравості, глибини та прозорості твору використовують технічний прийом лесування, який виконують поверх підмальовки або попередніх шарів за допомогою пензля, фарби, суміші на основі лляної олії. Фарби розріджують олією у звичайному і згущеному вигляді, лаками для живопису. Ефект лесування зумовлено відбиванням ґрунтом чи нижніми шарами фарби променів, які приєднуються до променів прозорої фарби [3].

Подібне до лесування напівлесування, або каламутне лесування — технічний прийом, за якого відносно прозорий за всією товщиною шар фарби наносять на більш темну підкладку з метою висвітлити останню. Частина променів відбивається від пігменту, а частина — від ґрунту чи світловідбивальної підкладки і, повертаючись крізь пігмент, дає складний, трохи каламутний ефект. Його виконують за допомогою пензля, напівпрозорої фарби (до таких належать покривні фарби) і суміші на основі олії.

Прийом сухої чистки є складовою техніки *sfumato*, застосовуваної в класичному живописі. Для ефекту *sfumato* використовують якнайменше штрихів, тому останній мазок має бути згладженим. Наприкінці сеансу суху суміш фарби наносять довкола найважливіших рис обличчя чи деталей об'єкта, а після висихання зчищають. Зачищення створює ефект затемнення. Потім поверх глазури й очищеної ділянки наносять олійну фарбу, яка за тональністю зливається з кольоровою основою обраної ділянки, створюючи м'які ефекти тональних переходів. Для застосування цього технічного прийому використовують пензлі, мастихін, сухий пігмент, розріджену олійну фарбу.

Найпоширеніший серед технічних прийомів живопису — пастозний мазок, заснований на поверхневому відбитті світла фарбами. Застосовуючи його, використовують пензлі, розчинник, лляну олію, фарби (найбільш придатними є покривні). На пензель набирають розріджену, але не зовсім рідку фарбу і за допомогою різноманітних мазків наносять на полотно.

Технічний прийом *імпастро* передбачає використання густішої фарби, аніж за звичайного письма. Головною його ознакою є густо покладена на полотно фарба, яка утворює різноманітні текстури поверхні. Для досягнення ефекту пастозності з фарби, яку використовують як

матеріал для ліплення зображень, попередньо роблять ви-
тяжки олій.

Техніка живопису сграфіто уособлює різного роду
шкрябання, продрапування, черкання або створення
зарубок, рівчаків. Художник прошкрябує верхній шар
фарби твердим інструментом (зворотним кінцем пензля,
мастихіном, загостреними паличками, олівцями тощо),
у результаті чого шар фарби піднімається, створюючи бо-
розни. Сграфіто використовують для передавання тексту-
ри й надання фактури поверхні полотна [4].

Техніка переривання кольору, або сухий пензель дає
змогу малювати дрібними й великими мазками окремі
ділянки картини, виявляти текстуру та створювати живий
ефект на полотні. У роботі художник використовує сухий
пензель, у міру густу фарбу й текстуровану поверхню
(найкраще — полотно, дошку, текстурований картон). Під
час контакту пензля з полотном фарбу наносять лише на
частини полотна, які виступають, або на верхні «зубчики»
полотна, перериваючи мазок і залишаючи видимим ниж-
ній, раніше накладений шар фарби.

Коли через надмірну кількість фарби доводиться
припинити роботу, застосовують тонкінг. При цьому ху-
дожник, аби уникнути бруду, знімає верхній шар фарби,
наклавши на нього лист паперу, притискаючи його і про-
тираючи так, щоб фарба перейшла на папір.

Технічний прийом натиск, який використовують для
створення необхідної фактури, передбачає застосування
густої фарби, структурних паст, гелів і сухих пігментів,
які притискають пензлем, мастихіном тощо до поверхні
полотна. Ці матеріали дають змогу моделювати, ліпити
форму за допомогою мастихіну.

Для створення рівномірної фактури на великих пло-
щинах, зображення непомітного переходу одного кольо-
ру в інший на значній ділянці полотна чи для створення

колірних градацій від світлих до темних кольорів засто-
совують техніку набивки пензлем. При цьому використовую-
ють широкий пензель чи флейц і густу фарбу. Художник
набирає густу фарбу на пензель і послідовно вдарає ним
по полотну, ніби набиває фарбу.

Для створення ніжного, тонкого світлоколірного ефек-
ту застосовують (як на великих, так і на малих площинах)
розтирки. За допомогою ганчірки, паперу й інших пред-
метів розтирають фарбу, покладену на полотно. Розтирку
сухою ганчіркою використовують за багатшарового жи-
вопису для виокремлення нижнього шару фарб.

Технічний прийом розбризкування використовують
здебільшого в декоративному мистецтві: за допомогою
широкого щетинного пензля, щітки чи флейца фарбу роз-
бризкують на полотно, створюючи специфічно вкриту
значною кількістю маленьких цяток поверхню.

Для створення декоративних робіт також послуго-
вуються технічним прийомом нанесення фарби губкою.
Фарбу наносять на полотно чи розтирають уже покладену
фарбу губкою, створюючи при цьому своєрідну текстуру
поверхні. Зазвичай цей прийом застосовують для нане-
сення фарби на великі площини [5].

Список використаних джерел

1. Гренберг Ю. И. Технология станковой живописи. История и исследование. Москва : Изобразит. ис-во, 1982. 320 с.
2. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посіб. / уклад.: О. Я. Музика. Умань : Візаві, 2013. 114 с.
3. Лентовский А. М. Технология живописных материалов. Ле-
нинград : Ис-во, 1949. 129 с.
4. Бергер Э. Техника фрески и техника сграффито / пер. с нем.
П. З. ; под ред. Н. М. Чернышева и В. Д. Загоскиной. Мо-
сква : Художеств. издат. АО АХР, 1930. 192 с.
5. Приемы нанесения масляных красок / Aerodesign. URL:
<https://aerodizain.com/priemy-nanoseniya-maslyanyx-krasok>
(дата звернення: 18.02.2021).

Е. А. Спивак,

заведующий сектором НПЦ Государственного комитета судебных экспертиз Республики Беларусь,
г. Минск, Республика Беларусь,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0062-7340>, e-mail: spivak_e@inbox.ru

С. А. Котова,

кандидат химических наук, заведующий лабораторией НПЦ Государственного комитета судебных экспертиз
Республики Беларусь, г. Минск, Республика Беларусь,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6521-7732>, e-mail: svetlкотова@mail.ru

И. С. Цыбовский,

кандидат биологических наук, Республиканское унитарное предприятие «БелЮрОбеспечение»,
г. Минск, Республика Беларусь,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8611-8215>, e-mail: tsybovsky@yahoo.com

ВНЕДРЕНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДНК-ИДЕНТИФИКАЦИИ ЧЕЛОВЕКА В ПРАКТИКУ ЭКСПЕРТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Аннотация. Рассмотрены итоги выполнения на-
учно-технической программы Союзного государства
«ДНК-идентификация» в сфере разработки методоло-
гических и информационных основ для внедрения новых
технологий исследования ДНК человека в практику экс-
пертных учреждений Республики Беларусь.

Ключевые слова: ДНК-идентификация, этническая
и популяционная принадлежность, массовое параллель-
ное секвенирование, программно-информационный ком-
плекс.

Abstract. The article is dedicated to main results of
accomplishing scientific and technical program of the
Union State DNA identification in the field of developing
methodological and informational foundations for
introduction of new technologies of research on human DNA
into the practice of forensic science institutions in the Republic
of Belarus.

Keywords: DNA identification, ethnic and population
affiliation, massive parallel sequencing, software and
information complex.